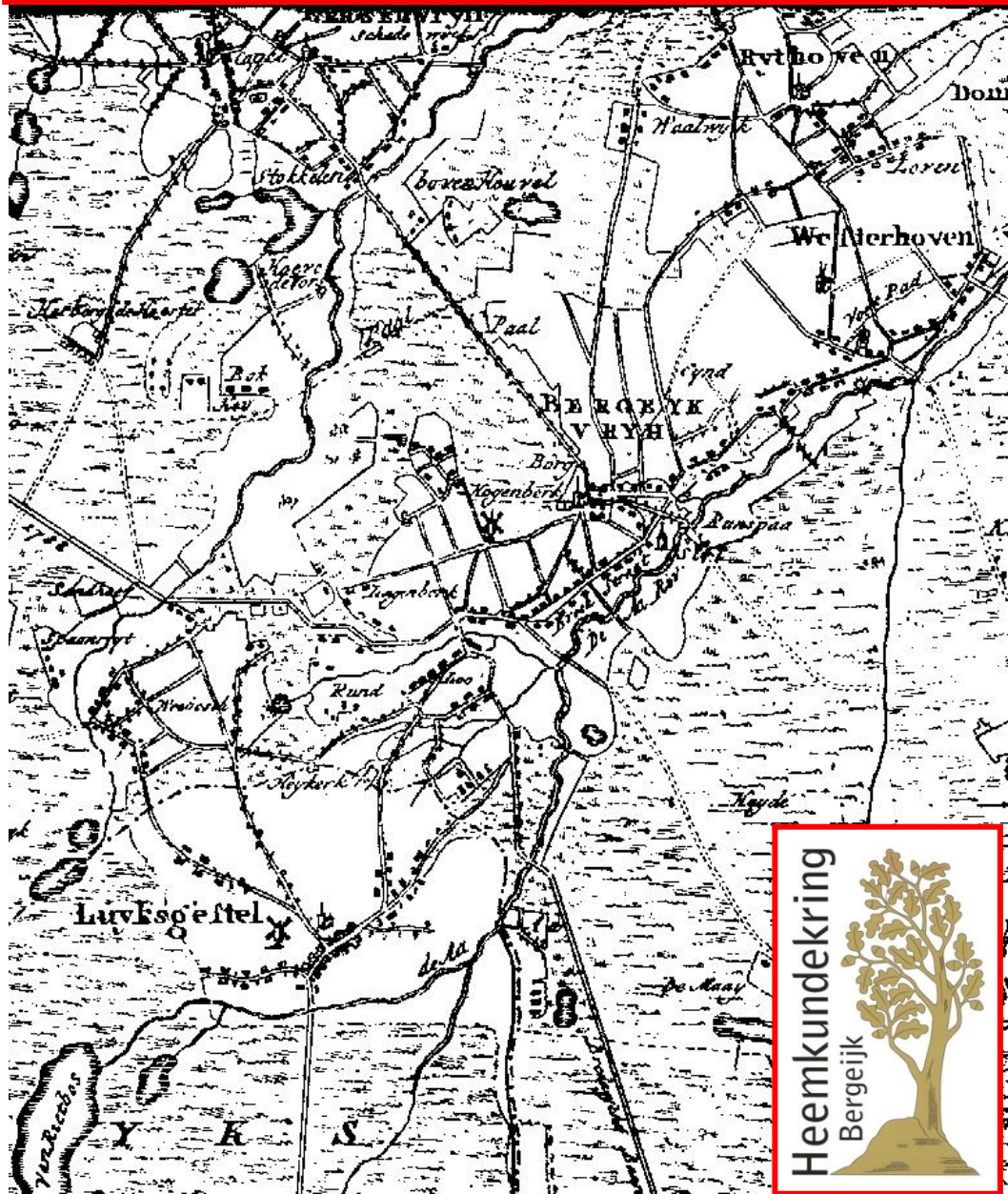

DE KEERSOPPER

Jaargang 16

Nr. 62

juni 2021

DE KEERSOPPER

NR 62

juni 2021

EEN ONGEMENE BEKORING

“Wie van Valkenswaard over Dommelen en Westerhoven reizende het vriendelijke Bergeijk binnenkomt, dat zich langgerekt uitstrekt langs de kronkelende provinciale kunstweg, die naar de Nederlandse-Belgische grens leidt, ontkomt niet aan de indruk dat deze landelijke gemeente gezegend is met natuurschoon. Inderdaad is Bergeijk gelegen te midden van een landschap waarvan een ongemene bekoring uitgaat en dat zich kenmerkt door een verscheidenheid en afwisseling zoals men bijna nergens in de Kempen aantreft.”

Wij schrijven 1939. Aan het woord is de edelachtbare Johannes Martinus Hermanus Klardie die al bijna tien jaar de eer heeft burgemeester van genoemde gemeente te zijn. En die daar, als we hem op zijn woord mogen geloven, met volle teugen van geniet. Als hem gevraagd wordt een bijdrage te leveren aan het veelbelovende boek “Zoo is Noord-Brabant” barst hij los in een lofzang over een schier onwaardse pracht. Zijn pen heeft hij daartoe gedoopt in van de Vlaamse dichter Guido Gezelle geleende inkt. In de watertjes rond Bergeijk ontdekt hij zijn eigen ‘krinkelende winklende waterding met ’t zwarte kabotseken aan’: “Kleine zwarte waterhoentjes zwemmen met sierlijke wendingen over het daardoor even oprimpelende watervlak. Een speelse jonge karper dartelt plots heel even boven de plas uit, waarboven een reiger cirkelt met trage wiekslag. Uit het riet, dat een brede zoom vormt langs de vijvers, stuiven wilde eenden snaterend omhoog. En met een plons maakt af en toe een kikker een kwieke duik in het glanzende water.”

Aan onze redacteur Ad Tilborghs komt de eer toe dit lyrisch proza te hebben herontdekt. En aan de Keersopper nu de taak het voor verdere vergetelheid te

behoeden. En Klardie? Die nam kort na zijn bevalling de benen naar de wellicht nog mooiere en in elk geval voor hem nog attractievere gemeente Gilze. Bergeijk bleef verweesd achter. Het zou nooit meer worden wat het geweest was.

Slagveld

Van het rustieke Bergeijk uit de twintigste eeuw naar de zwaar door internationale oorlogsacties getroffen Kempen in het begin van de achttiende eeuw, is een hele stap. Een beroerdere tijd dan die heeft onze regio waarschijnlijk nooit meegemaakt. Het waren de dagen, weken en maanden waarin zeventigduizend (!) Franse militairen en een vergelijkbaar aantal 'geallieerden' in onze contreien hun tenten opsloegen. Tot een veldslag kwam het niet - de legers draaiden behoedzaam om elkaar heen - maar al die troepen en paarden moesten wel gevoed worden. Daarvoor draaiden de Kempenaren op. Niet goedschiks, dan kwaadschiks. Wat onze voorouders bloed, zweet en tranen kostte. Het leed is door onze medewerker Theo Antonis op grond van zorgvuldig bronnenonderzoek in kaart gebracht.

Het kerkhof

Johan Biemans voltooide voor dit nummer zijn tweeluik over het kerkhof in 't Hof. Het handelt over voorzieningen waarvoor het kerkbestuur 'met verschuldigde eerbied' aan de bisschop van Den Bosch om toestemming vroeg. De aan hem gerichte brieven ademen de sfeer van een nederige bede. De toestemming kwam en de voorzieningen werden getroffen. Daarbij hoorde ook de bouw van een bakstenen muur, een klus die werd toevertrouwd aan de metselaar Theo Kanen. Toen die halverwege was, kwam toevallig dokter Hoyneck van Papendrecht langs. Schalks al hij was, maakte de geneesheer de volgende opmerking: "Theo, luister eens, ik houd niet van half werk." De metselaar mocht er ook zijn en had zijn antwoord klaar. Aan u, geachte lezer, nu de taak te raden wat de snaak te berde bracht. Wie zonder te spieken het juiste antwoord produceert, mag zichzelf op een van de vele Bergeijkse terrassen op een sapje trakteren.

Zoals altijd wenst de redactie u veel leesplezier.

Cas van Houtert (eindredacteur)

HET PARADIJS VAN EEN BURGervADER

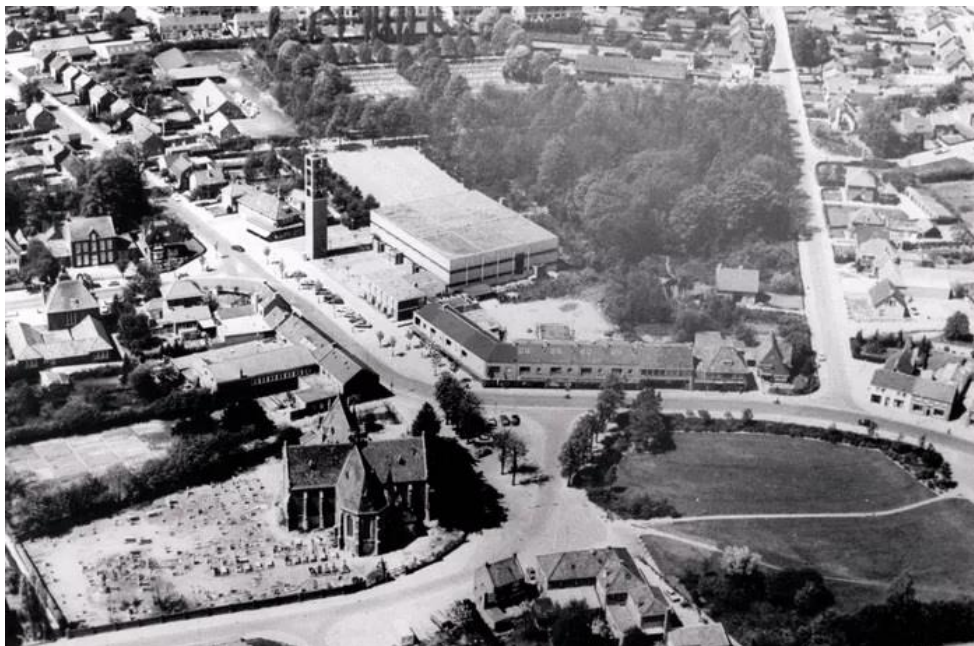
De laatste jaren worden steeds meer initiatieven ontplooid om Bergeijk op de toeristische kaart te zetten. In 2013 mocht Bergeijk zich afficheren als “One of the greenest villages in Europe”. De gemeente liet onderzoeken met welke organisatie de promotie van toerisme het beste kon worden gediend. De plaatselijke VVV en de Stichting Promotie Bergeijk moesten fuseren. Er kwam een internetportaal met de naam “Beleef Bergeijk”. En een promotiefilmpje.

Maar het promoten van Bergeijk is zeker niet alleen van deze tijd. In 1939, aan de vooravond van de Tweede Wereldoorlog, verscheen onder redactie van Vincent Cleerdin een kloek boekwerk (ruim 400 pagina's) met de titel “Zóó is Noord-Brabant”. De ondertitel luidde: “Bijdragen tot de kennis van deze provincie: haar economische betekenis, haar uiterlijk, haar geschiedenis.” Ingeleid met een fraai opstel van Vincent Cleerdin, de samensteller, en met bijdragen van Anton van Duinkerken en andere vooraanstaande Brabanders als dr. P.C. de

Brouwer, mgr. prof. dr. Th. Goossens en Gerard Knuvelder.

In het overige en verreweg grootste gedeelte van “Zóó is Noord-Brabant” komt een aantal Noord-Brabantse gemeenten aan bod. Daaronder de gemeente Bergeijk. Met een omvangrijke en (voor die tijd) opmerkelijke wervende tekst.

Bergeijk, 23 oktober 1979 (foto ED)

Het is burgemeester Jan Klardie (foto op vorige pagina) die de loftrompet steekt over zijn gemeente. Een opmerkelijke burgervader. Hij was geboren te 's-Hertogenbosch op 10 juli 1875. In 1930 volgde hij in Bergeijk P.J.C. Aarts op. Daarvóór was hij burgemeester van Maarheeze (1924-1930) geweest. In maart 1941 vertrok hij uit Bergeijk, omdat hij per die datum was benoemd tot burgemeester van Gilze en Rijen.

Het vraagt enige verbeeldingskracht, maar de Bergeijkenaar van nu zal ongetwijfeld het door hem ruim zeventig jaar geleden geschetste beeld voor de geest kunnen halen. Ziehier enigszins ingekort zijn imposante bijdrage. Ter wille van de leesbaarheid is de uit 1939 daterende spelling enigszins bij onze tijd gebracht.

Ongemene bekoring

“Wie van Valkenswaard over Dommelen en Westerhoven reizende het vriendelijke Bergeijk binnenkomt, dat zich langgerekt uitstrekt langs de kronkelende provinciale kunstweg, die naar de Nederlandse-Belgische grens leidt, ontkomt niet aan de indruk dat deze landelijke gemeente gezegend is met natuurschoon. Het valt al aanstonds op dat de bossen, die het dorp omlijsten, aan de westzijde bijna tot de straatweg uitlopen. Inderdaad is *Bergeijk gelegen te midden van een landschap waarvan een ongemene bekoring uitgaat en dat zich kenmerkt door een verscheidenheid en afwisseling zoals men bijna nergens in de Kempen aantreft.*

Vlieterdijk met Keersop en kerk 't Loo in de verte (foto M.V. 12-04-2020)

Vooreerst zijn daar de bossen, die een oppervlakte van 1200 ha. bijna een vierde van het gehele grondgebied, beslaan en die in kleine en grote complexen over de gehele gemeente verspreid liggen. De meest nabijgelegene zijn niet meer dan vijf minuten gaans van het Hof – het

lommerrijke centrum van het dorp – verwijderd. Zij worden doorkruist door heerlijke wandelwegen die een dorado vormen voor mensen die nog tijd hebben om in zwijgende eenzaamheid van deze bossen de gejaagdheid van het moderne leven en het gevoel en gekaker der stadsdrukke voor een wijl te ontvluchten. Men hoort er af en toe de roep van de woudduif. Soms breekt hoog in de wiegende boomtoppen een verdord takje knappend onder de acrobatische sprongen van een rap eekhoortje. Tegen het vallen van de avond komen er talloze kraaien, die in zwermen over het Hof terugkeren van de velden en akkers, waar zij voedsel zochten, luid snaterend haar nesten in het bos weer opzoeken. Overigens wordt er de stilte door niets verstoord.

Hier en daar kruipt aan de zoom van het schemerige bos een eenzame boerenhofstede uit het witte zand op, schuilgaand onder het bemoste strodak en beschermt door hoog opgaand loofhout. Jammer dat dit schilderachtige type van boerenwoning ook in de Kempen stilaan aan het verdwijnen is om plaats te maken voor wel aan de eisen der bouwvergunning voldoende maar – misschien juist daardoor – dikwijls foeilelijke, strakke stenen huizen. Gelukkig de gemeenten, zoals Bergeyk,

waar een zogenaamde “welstandsverordening” tenminste enige bevoegdheid geeft om al te wanstaltige nieuwbouw tegen te gaan.

De schaapsherder

Een schaapskudde in 1907 op weg naar de Bergerheide (foto Ds. A.J. Westhoff)

Bergeijk telt nog een enkele schapenhouder onder zijn inwoners. De wandelaar die een bezoek wil brengen aan het tot deze gemeente behorende St. Gerardus-Majella-bedevaartsoord Weebosch met het landelijk kerkje, waarvan de beide opvallende torentjes al van verre zichtbaar zijn, kan, als hij de paden en binnenwegen volgt langs en door de bossen van de Hoge en Lage Berkt en de Zandhoef, op zijn tocht de ouderwetse schaapsherder nog ontmoeten, die in gezelschap en met behulp van de trouwe herdershond zijn kudde blatende schapen en lammeren traag voortdrijft langs de met ruige heide en goudglanzende brem begroeide boswegen.

Van zeldzame schoonheid zijn de grote, stille vijvers, een complex van 70 ha. vormende, die, deels gemeentelijk, deels particulier bezit, gelegen zijn in het oostelijk deel der gemeente nabij de Bergeijkse Barrière, waar zich aan de Rijksbetonweg Eindhoven-Hasselt (België) het Nederlandse douanekantoor bevindt. Vooral in de zomer, als om en op deze uitgestrekte plassen alles baadt in het goud, is het een lust voor oog en oor en hart om hier te genieten van de natuur, die zich dan in haar volle rijkdom ontplooit. Waterlelies, felrood, zachtgeel en smetteloos van kleur drijven naast de grote, hartvormige bladeren dromend op het roerloze water, waarboven in de trillende lucht gonzende insecten dansen. Kleine zwarte waterhoentjes zwemmen met sierlijke wendingen over het daardoor even oprimpelend watervlak. Een speelse jonge karper dartelt plots heel even boven de plas uit, waarboven een reiger cirkelt met trage wiekslag. Uit het riet, dat een

brede zoom vormt langs de vijvers, stuiven enige wilde eenden snaterend omhoog en met een plons maakt af en toe een kikker een kwieke duik in het glanzende water.

De Liskens op 1 april 2021 (foto M.V.)

Natuurschoon van geheel ander karakter bieden in de onmiddellijke nabijheid der vijvers gelegen gemeente-vloeiweiden, de z.g. Beeken en Liskens, omlijst en doorsneden door dijken die met forse en eeuwig

ritselende canada's beplant zijn. Marmelende beekjes, die voor de aan- en afvoer van het voor de bevoeiing benodigde en uit het Kempensch kanaal

Het Schut op 17 juni 2020 (foto M.V.)

afkomstige water zorgen, verdelen deze vloeiveiden in lange, smalle bedden. De opbrengst van het gras, dat deze gronden opleveren en dat jaarlijks publiek ter plaatse verkocht wordt, vormt jarenlang met die van het canadahout voor de gemeente een aanzienlijke bron van inkomsten. Nog tal van andere eigendommen bezit de gemeente, die aanzienlijke baten afwerpen. Zo worden ongeveer 400 ha. bouwland en weide verpacht, die rond f 14.000,- per jaar opleveren. Waar nog niet zo heel veel jaren onafzienbare paars-bloeiende heidevelden zich uitstrekten, is een geheel nieuw en ander natuurschoon ontstaan in de vorm van een bloeiende landbouwstreek en van frisse, jonge dennenbossen.

In de Maaierheide zijn in weinige jaren tijds 31 ontginningsboerderijen tot stand gekomen, waar in de zomer het goudgele graan zo hoog opgroeit, dat de wandelaar, die langs deze akkers gaat, er nauwelijks overheen kan zien. Honderden hectaren malse weiden, waar het tegenwoordig overwegende roodbonte vee rijkelijk voedsel vindt, zijn uit de eertijds woeste grond ontstaan. De niet voor ontginning geschikte grond wordt geleidelijk aan met bos beplant. Daardoor wordt het bosbezit jaarlijks met 20 ha. uitgebreid.

Beekloop nabij Pastoorsweijer op 21 mei 2020 (foto M.V.)

Heel dit afwisselend landschap wordt doorsneden door schilderachtige, grillig kronkelde beekjes en waterlopen, veelal omzoomd door hoge eikenwallen of in het water weerspiegelend geboomte. Om de aan- en afvoer van het water te kunnen regelen, is hier en daar een stuw aangebracht, waardoor een bruisend watervalletje ontstaat, dat aan het landschap een zeer bijzonder aspect geeft.

Lindebomen

Ook de dorpskom en haar allernaaste omgeving zijn bezienswaardigheden rijk.

Het ruime, driehoekige marktplein, beplant met forse, hoog opgaande lindebomen, wordt aan twee zijden begrensd door oude huizen en aan de zuidzijde afgesloten door de fraaie kerk van St. Petrus Banden. Geheel gescheiden van het kerkgebouw staat het merkwaardige houten klokhuis, dat in 1669 werd gebouwd ter vervanging van de in 1650 ingestorte kerktoeren en zich steeds in de belangstelling van schilders en tekenaars mag verheugen.

Er zijn bepaalde gelegenheden, waarbij de schoonheid van de oude markt in het bijzonder naar voren treedt. Zo biedt dit lommerrijke plein een feeërieke aanblik wanneer op nationale feestdagen 's avonds de vreugde hoogtij viert in Bergeijk, welks inwoners, ondanks het feit, dat ze grensbewoners zijn, zich innig verknocht voelen aan ons Vorstenhuis. Met de "Echo der Kempen", het prachtig plaatselijk muziekkorps, waarop Bergeijk terecht ze trots is, aan het hoofd, worden dan lampion- en

fakkeloptochten gehouden, die onder het dicht geboomte en tussen de gebouwen, welke het plein omsluiten, een fantastisch effect teweeg brengen.

Een geheel andere sfeer en stemming hangen over het marktveld, wanneer er op de eerste zondag na Sacramentsdag, nadat het met doek en palen van de openbare weg is afgescheiden, de Sacramentsprocessie rondtrekt. Dan weerklinken onder de stoere oude linden afwisselend plechtige processiemuziek van de fanfare, ruisende orgelklanken en kerkelijke hymnen. Een kleurige stoet van palm dragende maagden, bloemen strooiende bruidjes, keurig uitgedoste schildknepen, allerlei verenigingen met moderne maar ook met heel mooie oude vaandels, het Sacraments-

en St. Jorispilger met hun vanen, sjerpen, zilveren platen, pieken en koningsstokken en met als hoogtepunt de priester met de in het zonlicht fonkelde monstrans onder de baldakijn, schrijdt langzaam voort naar de kiosk, waar voor deze plechtigheid een rustaltaar is opgebouwd te midden van één bloemenweelde.

Bijzonder fraai zijn ook de windmolens van Bergeijk. Elk van de drie parochies telt er één. Als men op een zomerse dag tegen het vallen van de avond binnendoor van het Hof naar het Loo wandelt, ziet men ze, kleur en tekening aan het landschap gevend, boven de golvende korenzee uitsteken.

Onwillekeurig komen dan de woorden van de dichter in de gedachten, die de molens in ons vaderland als volgt bezong:

*“Zij staan daar als stille gedaanten
In de rust van de avondschen schijn,
Om over de eenzame landen
Stoer-trouwe wachters te zijn”*

Om zijn
schoonheden
wordt
Bergeijk in
de zomer
veel bezocht
door gasten,
die
ontspannende
rust zoeken
in een
vriendelijk
landschap.

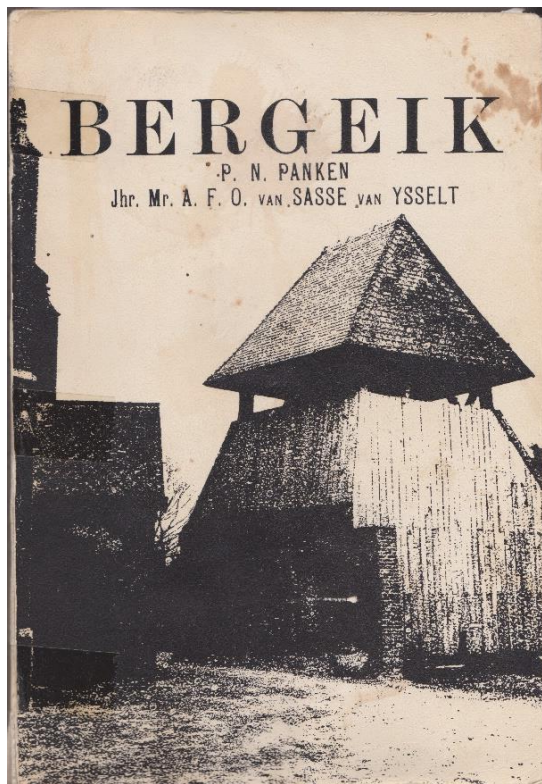
Padvinders en verkenners komen er ieder jaar hun kamp opslaan.

Het Brabants Studentengilde van O.L. Vrouw bouwde er in 1935 als

herinnering aan
zijn kampdagen
een schoon
Mariakapelleke.”

Met de verzekering dat ‘de vreemdeling in zijn dorp hartelijk en gastvrij door de vriendelijke, nijvere bevolking wordt ontvangen’ zetten wij een punt achter de lyrische ontboezemingen van de burgervader. Zelf heeft hij er nog lang niet genoeg van en gaat hij nog vele regels door met een lofzang waarin ook nog de ontluikende industrie, de Coöperatieve

Stoomzuivelfabriek St Bernardus, de eeuwenoude begraafplaatsen van de Taxandren, de Beschrijving van Bergeik door P. Panken en Jhr. Mr. A.F.O. van Sasse van Yssel, alsmede het meer wetenschappelijke werk “Het oude Kempenland” een proeve van vergelijking van organisme en samenleving – door P.A. Barentsen, van 1903 tot 1916 arts te Bergeijk, de revue passeren.

Eigenlijk weet de burgervader (waar het hart vol van is....) van geen ophouden. Maar wij wel. (De Keersopper is nu eenmaal niet van elastiek.) Wij haasten ons naar de regels waarmee de burgervader zijn lofdicht besluit: “En zo zal

iedere vreemdeling, die het mooie Bergeijk en zijn vriendelijke, opgewekte en gastvrije bevolking eenmaal van nabij heeft leren kennen, daaraan de aangenaamste herinnering bewaren.”

Was getekend, J. Klardie, burgemeester.
Zo paradijselijk was Bergeijk.... En wij, wij pinken een traan weg.

Ad Tilborghs

DE INVAL VAN FRANSE TROEPEN IN 1702

Karel II, de koning van Spanje Napels en Sicilië overleed in 1700 kinderloos. Hij had Filips van Anjou als zijn opvolger aangewezen. Dit was de zestien jarige kleinzoon van de Franse koning; Lodewijk XIV. De Habsburgse keizer Leopold I was het hier niet mee eens. Hij zocht medestanders en vond die in de Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden, Engeland en Pruisen. Later sloten nog andere Duitse vorsten zich aan en zij brachten een gezamenlijke troepenmacht op de been (de grote alliantie). De Nederlanden en Duitse vorsten waren vooral bang voor de expansie drift van de Franse koning. Lodewijk XIV had al in verschillende oorlogen geprobeerd zijn grote wens, een Frans koninkrijk met natuurlijke grenzen: de Pyreneeën in het zuiden, de Alpen in het oosten en de Nederrijn in het noorden, te realiseren. De Spaanse koning had de Franse koning volmacht gegeven om in de Spaanse Zuidelijke Nederlanden alle gewenste militaire en bestuursmaatregelen te nemen. Dit leidde tot een Franse troepen opbouw langs de grens met Staats Brabant, gevolgd door Franse aanvallen. Het uitbreken van de Spaanse successie oorlog (1701-1713) was daarmee een feit. Voor de Republiek vormde de Kempen een natuurlijke bescherming voor een aanval vanuit het zuiden. Het was een schraal, arm en dun bevolkt gebied zonder behoorlijke wegen. Het leger van de grote alliantie onder leiding van de Engelse hertog van Marlborough (1650-1722) verbleef op 27 juli 1702 tussen Mierlo en Geldrop. Begin augustus besloot hij via Leende naar het zuiden te trekken om te proberen de aanvoerlijn van het Franse leger dat zich op dat moment bij Zonhoven bevond, af te snijden.

70.000 man

Op 10 augustus 1702 viel de Franse generaal Louis François Boufflers (1644-1711) met een leger van 70.000 man de Kempen binnen in een poging de geallieerde troepenmacht in Staats-Brabant over de Maas terug te dringen. De inwoners van de Kempen hadden nog nooit zulke grote

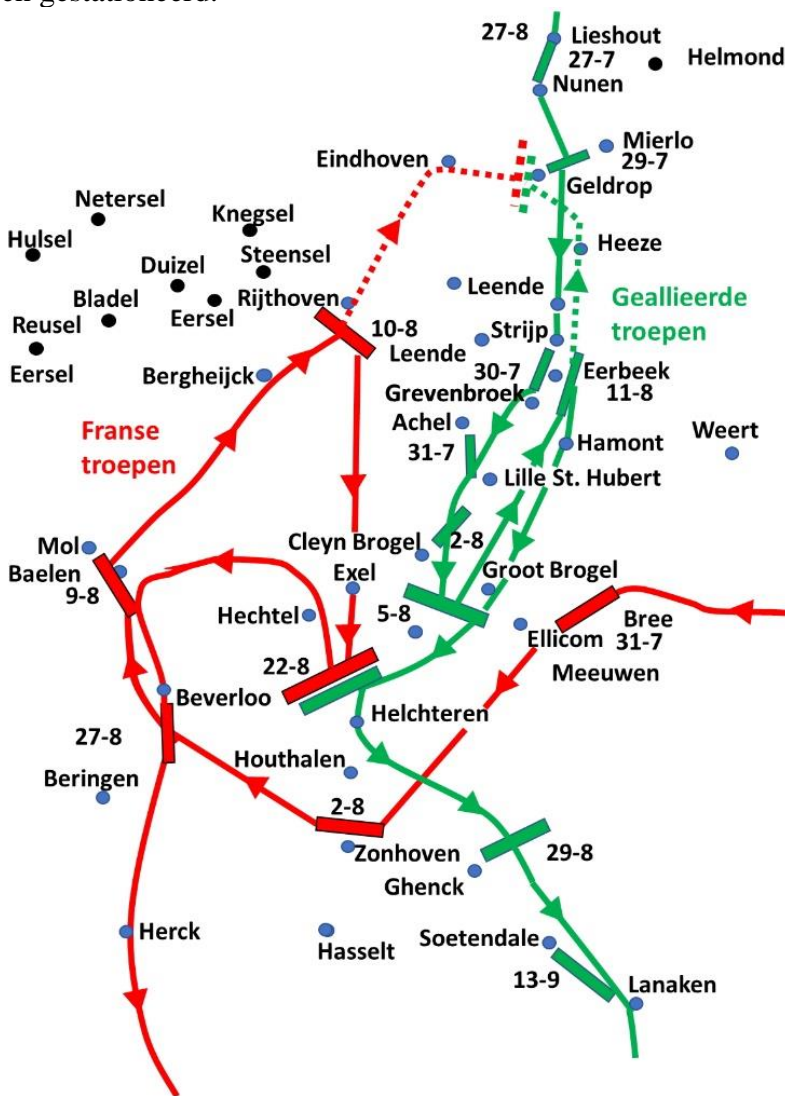

Krijgsoverleg te velden; ets Jacques Callot

legers gezien. De gevolgen werden snel zichtbaar. Zolang de aanvoerlijnen in takt bleven werd voor de soldaten dagelijks voldoende brood aan gevoerd. Voor de andere dagelijkse zaken konden zij terecht bij meereizende handelaren. Gemakkelijker was het bij de plaatselijke bevolking langs te gaan. De soldaten waren immers niet vies van roof en afpersing. Ze eisten vaak eten, drinken en een dak boven hun hoofd. Voor de tienduizenden paarden werd niets aangevoerd. Het voer voor deze dieren was afhankelijk van wat op het veld of bij de boer te halen was. In “Uitplundering van Dommelen door Fransche troepen in augustus 1701” is te lezen hoe dit voer bij elkaar gehaald werd.

“... hebben moeten uytstaen en lyden plunderingen en wegnemingen van alle haer nog resterende gewasch van granen, soo van rogge, haver, even (een soort fijne haver), boeckweyt als van hooy, ende gras t’eenemaal sijn berooft, gespolieert ende weggenomen en hetgeene (zij) niet en condon naer haer campement medeslepen en wegvoeren onder de peerden en beesten voeten gereden en vertreeden en bedorven. Ende bovendien van haer elederen, lijnwaet, gelt, meubelen, huysraet, have, bouwgereedschap ende alles wat eenigzints tilbaer ende vervoerelijk was sijn geplundert, berooft en gepolieert geworden.”

Bij Eersel werd de rechtereuleugel van de Franse troepen gelegerd, bij Dommelen de linker. Ook bij Duizel; en Luyksgestel werden Franse gestationeerd.

Franse opmars in de Kempen in 1702, uit Staatsche Leger VIII

De rest van de troepen waren dezelfde dag al opgerukt tot Bergeijk om uiteindelijk onder Riethoven hun kamp op te slaan. De geallieerde legerleiding was van deze actie op de hoogte maar men kende het doel van de Fransen niet. Marlborough besloot de opmars naar het zuiden af te breken, omdat hij bang was dat de Franse troepen zijn aanvoerlijnen zouden afsnijden. Op de 11de augustus sloegen ze hun kamp op in Eerbeek tussen Achel en Leende. Hier bleven ze tot 20 augustus.

Mochten de Franse troepen verder trekken dan was Marlborough klaar om hen op te vangen onder Eindhoven.

Een veldslag tussen de Franse troepen en het geallieerde leger bleef echter uit. In plaats hiervan werd de lokale bevolking op een ander manier aangepakt.

Op 13 augustus ondernam de Franse graaf de Goigny met 1000 ruiters en dragonders een meerdaagse ruitertocht door de Kempen om paniek te zaaien en de betaling van contributies (het afkopen van plundering en brandstichting) te verhaasten. Deze raid duurde maar twee dagen maar de actie maakte grote indruk op de bevolking. De verhalen van slachtoffers al dan niet aangedikt gingen als een golf door de Kempen.

Boufflers durfde zijn opmars niet door te zetten en maakte rechts omkeer. Op 22 augustus bereikte zijn leger de omgeving van Helchteren. Ook de geallieerde troepen waren naar het zuiden getrokken. Hier kwam het bijna tot een veldslag. Beide legers waren in het zelfde gebied bezig met het verzamelen van voer voor de tienduizenden paarden. Dit bestond uit het maaien van het te velde staande gras en het weghalen van voorraden van boeren. Bij dit contact werd haastig de slagorde aangenomen, maar tot een veldslag kwam het ook nu niet.

Tijdens deze inval hebben Franse troepen de Onze Lieve Vrouw kapel van de Weebosch geplunderd en de klok uit het torentje geroofd. Deze in 1470 gebouwde kapel was sinds 1648 niet meer in gebruik, omdat er geen protestanten op de Weebosch woonden. De kapel werd sindsdien gebruikt

als opslagplaats en als onderkomen van personen die de Weebosch aandeden. De inwoners van de Weebosch bleven nog wel de klok gebruiken, want in 1661 is het touw van de klok nog vernieuwd. Of de Franse troepen ook in de kapel verbleven is niet bekend

*Soldaten overvallen boer;
ets Jacques Callot*

Na de bijna veldslag bij Helchteren trokken de Franse troepen verder naar het zuiden en de geallieerde troepen naar Maastricht. De Franse opmars was hiermee voorkomen

Na de inval probeerden de Kempische gemeenten de oorlogsschade te verhalen in de Den Haag. Hiervoor werden lijsten opgesteld. Hieronder de hoogste schade posten van de lijst die de gemeente Bergeijk opstelde.

De Wed. Jan Hermans	fl. 2500
De kinderen Jan Wouters op de AA	fl. 1500
Evert Jans van Poppel	fl. 1225
Jan Adriaan Keesmakers	fl. 1200
Franchois Waterbeeck	fl. 1200
Isaac Wachtelaars	fl. 1030
Weduwe Guilliam Verhoeven	fl. 1100
Dirk Berchmans	fl. 495

Ook werd voor het roven van de klok van de kapel van de Weebosch een som van fl. 100 opgevoerd.

De lijst vermeldde een totale schade van fl. 77550. (Dit bedrag komt overeen met een huidige bestedingswaarde van € 870.000)

*Soldaten getekend door
Jacob_de_Gheyn*

Nadat de kapel van de Weebosch zijn laatste functie verloren had. De klok kon niet meer worden geluid. Zal het gebouw in de jaren daarna afgebroken zijn. Een exacte datum is hierover voor alsnog niet gevonden.

Bij bestudering van oude landkaarten valt op dat de kaarten

makers niet allemaal op dezelfde lijn zitten. Zo staat op de kaart van Hendrik Verhees (1793) de kapel nog ingetekend.

Detail kaart Hendrik Verhees met locatie kapel

Op de kaart ‘Brabantiae pars Orientalis’ van Frederik de Wit uit 1680 staat de kapel ook aangegeven maar op een uitgave van dezelfde kaart uit 1725 is de kapel verdwenen.

Theo Antonis

Geraadpleegde bronnen:

- P.N. Panken; Beschrijving van Bergeik, 1900
- J.W. Hagen; Van “Crouwaetz geweld” tot “Fransche brandt”, 1991
- Drs. H.J.A.C.M. van der Heyden; Groot geweld in kleine dorpen, 1983
- J. Cunen; Uitplundering van Dommelen door Fransche troepen in augustus 1702, in Taxandria 1936
- Johan van der Heiden; Piet van Vlierberghe; De Weebosch in de Kempen, 1982
- Marcus Boon; “.. en ’t gene sij niet mede konden nemen hebben sij aen stukken geslagen en verschuert ..”, 2012
- Marcus Boon; Partijen inden klijnen oorlog, 2017
- R. Knaepen, K. de Nooyer, D. Vangheluwe, J. Biemans; Bergeijk in Kaart, 2009
- www.brabantserfgoed.nl
- www.kempenland-historie.nl

Prent uit een veel gebruikt schoolboek, de ‘Fransche Tyrannye’ met een realistische scène uit de Frans-Nederlandse oorlog van 1672-1678. De prent moet de jeugd van de wreedheid van de Fransen overtuigen.

HET KERKHOF BIJ DE HOFKERK – II

In de vorige Keersopper¹ vertelde ik u over de geschiedenis van het kerkhof in de loop van de 20ste eeuw. Op pagina 24 sloten we deel I af met een foto van de Hofkerk gezien vanaf de tegenwoordige markt.

De twee rode beuken, die er al meer dan honderd jaar staan, waren nog jonge boompjes.

Op de volgende foto zien we de kerk vanuit een ander gezichtspunt.

Opvallend is vooral het gietijzeren hekwerk tussen bakstenen zuiltjes. Op de ruim honderd prentbriefkaarten uit mijn verzameling, die tijdens de Eerste Wereldoorlog door militairen vanuit Bergeijk naar het thuisfront

¹ De Keersopper nr. 61 p. 13-24.

werden gestuurd, komt deze fotokaart niet voor. We mogen vrijwel met zekerheid aannemen dat we deze foto moeten dateren vanaf begin 1919 gezien de jonge beuken die in blad staan.

We hebben gezien dat eind 1917 toestemming werd verleend om de begraafplaats aan de zuidkant uit te breiden. Ook om deze uitbreiding aan de westkant te omheinen met een muur *zoals trouwens in 1913 aan de oostkant bereids is geschied*. Dat houdt echter niet in dat de gietijzeren omheining aan de marktzijde ook in 1913 werd gebouwd. Dat moet dan de bakstenen muur zijn aan de kant van de Dr. Rauppstraat.

Het hekwerk is klaar, de twee rode beuken stonden er ook al, in gezelschap van enkele thuya's.

Het Gemeenteverslag van 1917 zegt: *De begraafplaats voor R.K. op 't Hof werd vergroot en met een steenen schans afgesloten*; aan de westkant dus, tot bijna aan het klokkenhuis.

Waarom kan de gietijzeren omheining (noord en oost) niet in 1913 of in 1917 zijn gebouwd? Het parochiearchief² en persberichten laten ons hierover in de steek. Maar dankzij een foto, gemaakt door dominee Adrianus Johannes Westhoff, weten we dat deze omheining er al veel eerder was! Hij heeft de foto zelfs gedateerd met jaar en datum: 13 juli 1909.

De westelijke muur gezien vanaf het klokkenhuis

² Dank aan Theo Antonis.

1927

Sinds de uitbreiding in 1917 heeft het parochiearchief ons over het kerkhof niets meer te vertellen. Totdat tien jaar later er weer een brief aan het bisdom opduikt:

Monseigneur,

Het R.K. Kerkbestuur der parochie Bergeijk ('t Hof) geeft met verschuldigden eerbied te kennen:

1°. dat het terrein rondom de kerk, inbegrepen het grootste gedeelte van het kerkhof (te samen $\pm 2700 \text{ M}^2$) eigendom is van de gemeente.

2°. dat op dit terrein door de welwillende houding van het gemeentebestuur meermalen in het jaar processie wordt gehouden; maar dat in de toekomst misschien moeilijkheden zouden kunnen ontstaan;

3°. dat ook de kleine toren op het kruis der kerk met klok en uurwerk, aan de gemeente behoort;

4°. dat kerk- en gemeentebestuur in overleg zijn getreden en zijn gekomen tot de volgende afspraak, die zij eerbiedig aan de goedkeuring van U.D.H. onderwerpen:

het geheele, onder 1° genoemde terrein, wordt afgestaan aan de kerk;

het hekwerk rondom de kerk moet worden verplaatst, ter verbetering der rooilijn. Dit beteekent een verlies van $\pm 100 \text{ M}^2$. Die verplaatsing komt echter ten laste der gemeente.

het torentje, klok en uurwerk gaan in eigendom aan de kerk over.

Deze moet dan zorg dragen voor het onderhoud, terwijl de gemeente zich verbindt het loon te geven aan den persoon, die dagelijks het uurwerk komt opwinden.

Het kerkbestuur stort in de kas der gemeente *f* 200.00.

Het R.K. kerkbestuur verzoekt Uwe Doorl. Hoogw. met den verschuldigden eerbied en aandrang deze voorloopige afspraak tusschen beide besturen wel te willen goedkeuren.

Van Uwe Doorl. Hoogwaardigheid de ootmoedige dienaren, Th. B.

Verhoeckx, pastoor, S.W. Aarts, W. H. T. Franken. Bergeijk, 21 Nov.

1927. No. 413

Een en ander volgens voorstel goedgekeurd. Deze overeenkomst worde echter in een notariële akte vastgelegd. 's Hertogenbosch 14 Februari 1928. A.F. Diepen, Bisschop van 's Bosch.

1933

Dan nog een nakomertje in mijn geboortjaar:

Aan Zijne Hoogs. Excellentie Mgr. A.F. Diepen, Monseigneur, Het Gemeente Bestuur van Bergeyk heeft een schrijven gericht aan ons Kerkbestuur, waarin het vraagt om een voetpad aan de Gemeente af te staan. Dit voetpad loopt achter het kerkhof ter breedte van het kerkhof en is zelf ongeveer 1 M. breed. De Gemeente wil dit pad verbreed en verhard. Het R.K. kerkbestuur verzoekt Uwe Hoogw. Excellentie dit pad aan de Gemeente te mogen afstaan.

Van Uwe Hoogw. Excellentie de gehoorzame dn. J. Goossens, pastoor, S.W. Aarts secretaris.

No. 144. Met toestemming van Ons Consilium Administrationis volgens voorstel goedgekeurd. 's Hertogenbosch 15 Januari 1933. + A.F. Diepen, Bisschop van 's-Hertogenbosch.

Het pad dat hier genoemd wordt zal het kerkpaadje geweest zijn, destijds de verbinding van de Patronaatstraat naar de Schoolstraat. Het pad was de begrenzing van onze tuin en werd echter nooit verhard. In 1927 werd het hekwerk voor aanpassing van de rooilijn verplaatst en werd het erf rond de kerk 100 M² kleiner. Ook tijdens mijn eigen leven is dat hekwerk nog twee keer verder ingekort tot aan de ingang naar de sacristie.

Anekdote

Toen de bakstenen muur eind 1917 werd gebouwd was daarvoor gevraagd Theo Kanen. Theo woonde in de Kerkstraat naast de pastorie en tegenover de koster. Zal wel niet veel hebben mogen kosten, en Theo werd er

waarschijnlijk voor aangewezen. Op een middag dat hij met het karwei bezig was wandelde dokter Hoyneck van Papendrecht voorbij en maakte een praatje met de metselaar. De muur was al op halve hoogte waarop de dokter opmerkte: “Theo, luister eens, ik hou niet van half werk.” Waarop Theo zijn antwoord klaar had: “Nou ge ’t zegt dokter, jouw hallef wèèrek dä li geleuf ik aon den andere kant van deze muur.” Dat mocht de dokter onderweg naar huis in zijn zak steken.

*Het kerkhof nog volop in gebruik tot begin jaren '50.
Op de topgevel van het zuider kruispannd nog de neogotische pinakels.
Links nog de verwarmingsruimte,
rechts de berging voor kerkelijke attributen.*

Johan Biemans

IN DIT NUMMER

- Een ongemene bekoring
Cas van Houtert pag. 1
- Het paradijs van een burgervader
Ad Tilborghs pag. 3
- De inval van Franse troepen in 1702
Theo Antonis pag. 15
- Het Kerkhof bij de Hofkerk - II
Johan Biemans pag. 22

Redactie: info@heemkundekringbergeijk.nl
*Cas van Houtert, Jaap Bussing, Ad Tilborghs en
Martien Veekens (tevens vormgeving en productie
in samenwerking met Cees van Thoor)*

Gratis voor leden van de Heemkundekring Bergeijk
Losse nummers: € 4,00 per stuk

ISSN: 2213-820X